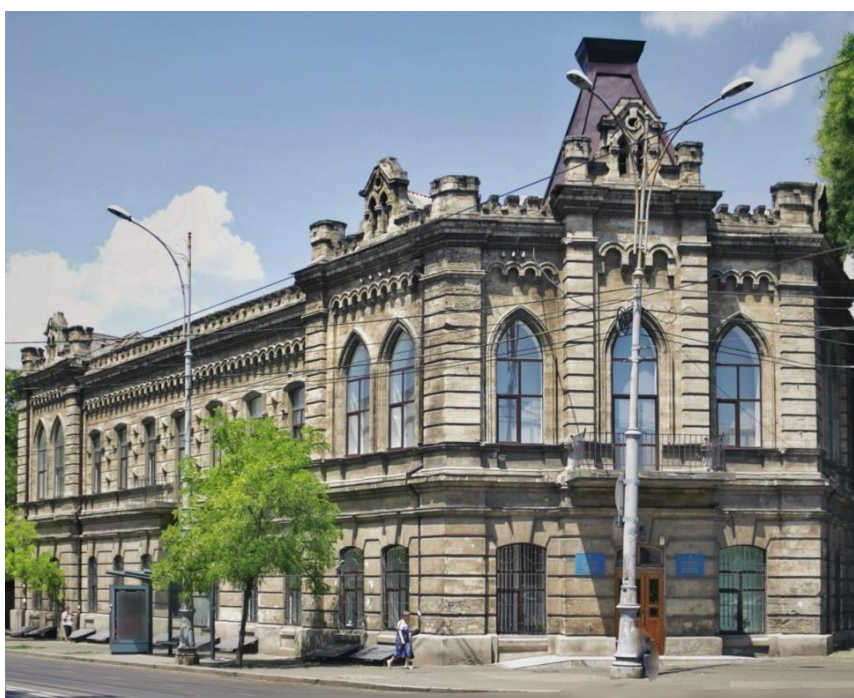

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

БІБЛІОТЕКА

**«БІБЛІОТЕКА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського)»**

**Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної
конференції**

**17 листопада 2022 року
м. Одеса**

Одеса – 2023

УДК 021:027.7(477.74)(043.2)

Упорядники: кандидат мистецтвознавства, директор бібліотеки О. П. Спасскова, зав. відділом бібліотеки І. В. Панченко, бібліограф 2-ї категорії О. А. Максим.

**Схвалено рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(Протокол № 5 від 24.11.2022р.)**

Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського) : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної конференції (17 листопада 2022 р., м. Одеса) / упоряд. О. П. Спасскова, І. В. Панченко, О. А. Максим. – Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2023. – 176 с.

Автори тез несуть особисту відповідальність за достовірність поданих матеріалів та за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб.

Література

1. Ochs T., Riemann U. A. IT Strategy Follows Digitalization. Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition. Hershey, PA: IGI Global, 2018. DOI:10.4018/978-1-5225-2255-3.ch075
2. Харківський В. С. Діджиталізація освітнього процесу в закладах післядипломної медичної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2020. № 67. С. 130–136.

Олег Борисович Дьомін,
доктор історичних наук, професор,
завідувач сектору науково-дослідницької роботи
Одеська національна наукова бібліотека
м. Одеса

СПЕЦИФІКА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В НАУКОВИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ (1991 – 2015 рр.)

Ключові слова: науково-дослідна робота, бібліотеки, книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

З 1992 р. розгорнулись широкомасштабні процеси переформатування мережі українських бібліотек. Це сприяло перегляду ряду позицій радянського бібліотекознавства і поступовому створенню національної системи книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії. Відбувалися зміни й у сфері науково-дослідної роботи бібліотек, вже частково проаналізовані в публікаціях українських бібліотечних фахівців.

В останнє десятиліття ХХ ст. основний акцент робився на організаційних заходах, пов'язаних із науково-дослідною роботою. Бралась до уваги, насамперед, проведені міжнародні та Всеукраїнські науково-практичні конференції, семінари, «круглі столи», підготовлені доповіді, видані збірки матеріалів конференцій та наукових праць. На перший план висувалось наукове обґрунтування перебудови структури підготовки національних бібліотечних кадрів, викладання професійних дисциплін. В кінці ХХ ст. відбулось розмежування функцій між науково-дослідною роботою і науково-методичною роботою. Тоді до другої перейшла більша частина заходів організаційного характеру.

В контексті такого поступового переосмислення помітним бібліотекознавчим явищем стала підготовка науково-дослідним відділом Національної парламентської бібліотеки України п'ятирічних аналітичних видань під назвою «Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства». Перша книга, в двох частинах серії (хоча вони не нумеровані), з'явилась в 2003 – 2004 рр. Остання – четверта вийшла в 2019 р. В загальну назву «Оглядів...» упорядники вносили невеликі корегування, але сутність залишалась майже незмінною. Так, зникло слово «наукових», залишилось саме слово «бібліотек», засвідчивши поширення наукового бібліотекознавства на усі без винятку бібліотеки. В останньому виданні взагалі виключили із назви терміни «бібліотекознавство, бібліографознавство і основи книгознавства», підпорядкувавши їх усім можливим науково-дослідним напрямам.

З першого видання матеріал був згрупований, за словами упорядників, у шести розділах. Проте, скоріше мова йде про редакторський розподіл, бо в подальшому, ніби виправдовуючись на критику, вони ж зазначали, «що групування має умовний характер, оскільки більшість із цих розвідок вирізняються комплексним, багатоаспектним підходом до вивчення тих чи інших питань та проблем бібліотечної справи». Отож, теми, обрані упорядниками, розташовувалися в наступному порядку: 1) Бібліотека в нових соціальних умовах; 2) Читач – основний об'єкт соціологічних досліджень; 3) Бібліотечні ресурси (книговидання, фонди і каталоги, бібліографія); 4) Використання нових інформаційних технологій; 5) Бібліотечна професія. Освіта; 6) Історія бібліотечної справи і бібліографії в Україні.

Так само, як і у загальній назві, в назвах тем відбувались певні корегування. Здається, найбільш значуща поправка була внесена в третій випуск 2014 р., коли замість «читача» з'явився у назві другої теми «користувач». Внутрішня структура безпосередньо в самих темах-розділах також поступово зазнавала змін, але зі збереженням основи. Спочатку вона складалась із реферативної частини різноманітних за темами досліджень обласних універсальних наукових бібліотек, переліку із короткою анотацією дисертаційних досліджень і списку літератури по темам. Тільки одна, третя тема, мала п'ять підрозділів, але вже в третьому випуску з'явилося 29 підрозділів. Тобто еволюція структури відповідала тлумаченням упорядників про умовність тем і, одночасно, про їх багатоаспектність. Нарешті, в останньому випуску відбулись більш значущі зміни – з'явилась сьома тема «Книгознавство та історія книги» і число підрозділів збільшилось до 38.

Видання отримало загалом позитивну оцінку рецензентів. Зокрема, проф. М. Слободяник відмітив, що «Огляд...» має значну цінність для користувачів і «займе гідне місце в історіографії бібліотечної науки». Проте ці видання мають і великий джерелознавчий потенціал. Використовуючи матеріали «Оглядів» саме як джерело та застосовуючи біометричний інструментарій в даній роботі робиться спроба показати розвиток науково-дослідної роботи бібліотечної спільноти України, але тільки в обласному масштабі, не торкаючись науково-дослідної роботи столичних структур.

З огляду на вищесказане, бібліометричний аналіз застосовувався до перших трьох видань, що охоплювали 1996 – 2010 рр., зважаючи на однотипність їх внутрішньої структури. В них представлено більше 2150 бібліографічних одиниць за усіма шести темами. Подібна вибірка чисельно репрезентативна, спирається на залученні майже усіх основних публікацій із провідних українських бібліотекознавчих журналів, матеріалів конференцій, відображенні усіх дисертаційних робіт, вчених праць вищих навчальних закладів бібліотечного спрямування, тематичних збірників, майже усіх підручників, посібників і, частково, учбово-методичних матеріалів із бібліотекознавства, бібліографознавства та основ книгознавства. Певні можливі авторські помилки за підрахунками, які проводились за публікаціями в п'ятирічних відрізках часу, мають скоріше, суб'єктивний характер (сім – дев'ять областей і центральних бібліотек лише частково надавали матеріали, автор доповіді міг віднести ту чи іншу публікацію до інших областей, не всі прізвища авторів мають конкретний зв'язок із своєю областю, допущено зрівняння монографій і підручників із статтями тощо). Проте бібліометричні підрахунки дозволяють перевести кількісні показники в якісні та говорити про реальність і достовірність виявлених тенденцій.

Насамперед, за п'ятнадцять років відбулось переміщення наукової публікаційної активності із центру до периферії, із столиці до областей із акцентом на обласні центри. За 1996 – 2000 рр. області дали 36,2% публікацій, за 2001 – 2005 рр. – 39,3%, за 2006 – 2010 рр. – 54,3%. Проте за п'ятнадцять років середня величина менше половини – 43,3%. Тобто, перевага за столицею залишалась. Столичні публікації спеціально не розглядались, але наочно спостерігається суттєве переважання спеціальних бібліотечних журнальних статей.

Вкрай нерівномірно виглядає бібліотекознавче представництво областей. Жодна публікація не пов'язується із Київською областю. Присутність інших областей в науково-дослідному бібліотечному просторі периферійної України вкрай нерівномірна – від 0,1% (Чернівецька область) до 41,8% (Харківська область). Усі області можна умовно розділити на чотири групи. В першу входить тільки одна Харківська область. Другу складають

Львівська, Одеська, Рівненська і Миколаївська області (від 9,66% до 4,1%). Причому, Львівську і Одеську області розділяє усього 0,02%. Третя група включає Крим, Чернігівську, Дніпропетровську, Вінницьку, Хмельницьку, Донецьку, Тернопільську області (від 3,2% до 2,1%). Інші області, з показниками 1,2% - 0,1%, відносяться до четвертої групи. Таким чином, абсолютно лідерські позиції серед областей займала Харківська область. Така ж картина спостерігається і у розподілі областей по темам. Харківська область займала перші міста у всіх темах впродовж і п'ятирічок, і за 15 років. За друге місце і в часових, і в тематичних вимірах йшла боротьба між Львівською і Одеською областями.

Ситуація із розподілом областей по темам виглядає наступним чином : першість однозначно веде шоста тема «Історія бібліотечної справи». В ній приймали участь практично щорічно 19 областей. На другому місці знаходилась тема № 3 «Бібліотечний ресурс» із середнім показником 10 областей. Далі послідовно йдуть № 4 «Використання нових інформаційних технологій», № 5 «Бібліотечна професія», № 2 «Читач – основний об'єкт», № 1 «Бібліотека в нових соціальних умовах». Однозначне бачення подає тема № 5 «Бібліотечна професія. Освіта». В ній представлені ті області, в яких існували вищі навчальні заклади бібліотечного профілю (не враховуючи Київ) : Харків, Миколаїв, Рівне при поодиноких публікаціях інших областей.

Таким чином, попередній аналіз матеріалів «Оглядів...» дозволяє показати наявні тенденції науково-дослідної роботи в областях України, рівень та співвідношення тематик та напрямів роботи бібліотечних науковців України, визначити перспективні напрями подальших досліджень та засвідчити значний джерелознавчий потенціал «Оглядів...».

Література

1. Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 1996–2000 рр. Ч. 1 / уклад. : Т. Богуш та ін. Київ : Нац. парламент. б-ка України, 2003. 122 с.
2. Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 1996–2000 рр. Ч. 2 / уклад. : Т. Богуш та ін. Київ : Нац. парламент. б-ка України, 2004. 115 с.
3. Огляд науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ

книгознавства за 2001–2005 роки / уклад. : Т Богуш. Київ : Нац. парламент. б-ка України, 2009. 231 с.

4. Огляд науково-дослідної роботи бібліотек та вищих навчальних закладів культури України в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства за 2006-2010 роки / уклад. : Л. Любаренко та ін. Київ : Нац. парлам. б-ка України, 2014. 263 с. URL : <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=8844>

5. Огляд науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти сфери культури України за 2011–2015 рр. / редкол : Л. Любаренко, Ю. Новальська, О. Мастіпан та ін. Київ : Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, 2019. 296 с.

Валентина Степанівна Білоус,
директор бібліотеки,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця

БІБЛІОТЕКА ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО : ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО

***Ключові слова:** історія бібліотеки, бібліотечне краєзнавство, методи вивчення історії, дослідження історії бібліотеки, бібліотека Вінницького педагогічного університету.*

Бібліотеки з давніх-давен були й залишаються найціннішими скарбницями духовних багатств людини, що поєднують минуле, сучасне і майбутнє, ознакою культури та цивілізованості суспільства, найціннішими скарбницями духовних багатств людини. Однак, історія бібліотек закладів вищої освіти є одним із малодосліджених питань. У зв'язку з цим, важливе значення має вивчення історії бібліотечної справи загалом та окремо взятої бібліотеки, що є важливою складовою бібліотечного краєзнавства і сприяє популяризації бібліотеки. Серед вітчизняних науковців-істориків, краєзнавців та фахівців бібліотечної справи, які вивчають питання історії освітянських бібліотек на Поділлі – О. Айвазян, В. Білоус, Я. Верменич, Л. Дитинник, Т. Кароєва, Г. Касьянов, Л. Новохатько.